

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Ефективність підготовки майбутніх психологів визначається багатьма факторами, одним із яких виступають ціннісні орієнтації особистості. Як відомо [1-3], цінності є вираженням ставлення особистості до того, що її оточує. Ціннісні орієнтації – це цінності, що інтеріоризувалися у свідомість індивіда і відіграють спонукальну роль у його життєдіяльності. Вони вказують на зміст мотивів, цілей та напрямків особистісного та професійного розвитку. Система ціннісних орієнтацій складає ядро мотивації життєвої активності особистості, її ставлень до оточуючого світу, до себе самої, до інших людей. Для вивчення ієрархічної структури цінностей майбутніх психологів ми використали методику виміру ціннісних орієнтацій М. Рокіча [4], яка ґрунтується на прямому ранжуванні поданого переліку цінностей, модифікувавши її згідно мети та цілей дослідження. З метою отримання об'єктивних даних, методика пропонувалася студентам на практичних заняттях як приклад роботи з даним видом інструментарію. У дослідженні взяли участь 354 студенти 1-4 курсів, що отримують спеціальність психолога у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Житомирському державному університеті імені Івана Франка та Житомирському інституті Міжрегіональної академії управління персоналом.

М. Рокіч виділяє два класи цінностей: термінальні та інструментальні. Термінальні цінності-цілі – основа життєвої концепції людини. Це та мета, якої досліджуваний прагне досягти. Інструментальні цінності-засоби – це ті якості та властивості, які, як вважає досліджуваний, допоможуть йому досягти головної термінальної мети.

Аналіз отриманих даних показав, що серед термінальних цінностей місця (з першого по останнє) розподілилися наступним чином: "здоров'я (фізичне і психічне)", "щасливе сімейне життя", "любов (духовна, фізична близькість з коханою людиною)", "матеріально забезпечене життя", "впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч)", "наявність хороших та вірних друзів", "розвиток (фізичний і духовний)", "цікава робота", "активне діяльне життя", "життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, який досягається життєвим досвідом)", "продуктивне життя (максимальне використання своїх сил, можливостей, талантів)", "свобода (самостійність і незалежність у судженнях і вчинках)", "пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, інтелекту, загальної культури)", "суспільне визнання (повага оточуючих)", "задоволення (життя, повне задоволень, розваг, приємного проведення часу)", "творчість (можливість творчої діяльності)", "щастя інших (розвиток і вдосконалення інших людей)", "краса природи та мистецтва (цінність переживання прекрасного в природі та мистецтві)". Отримані нами дані по 1-3 місцях співвідносяться з тими, що були отримані іншими дослідниками на різноманітних контингентах досліджуваних.

Ми вирішили перевірити, як розподіляться рангові місця цінностей, залежно від курсу. Дані аналізу свідчать про абсолютну однотайність студентства у розподілі перших трьох місць: рангові місця таких цінностей як "здоров'я", "щасливе сімейне життя", "любов" (I-III місця відповідно) є однаковими для студентів різних курсів. Відмінності спостерігаються лише починаючи з четвертого місця.

Особливо нас цікавили рангові місця тих цінностей, які виражають прагнення людини до активності, творчості, розвитку. Але відповідні їм рангові місця швидше говорять про відхилення даних цінностей ("пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, інтелекту, загальної культури)" – XIII, "творчість (можливість творчої діяльності)" – XVI, "щастя інших (розвиток і вдосконалення інших людей)" – XVII), або байдужість до

них ("розвиток (фізичний і духовний)" – VII, "цікава робота" – VIII, "активне, діяльне життя" – IX, "продуктивне життя (максимальне використання своїх сил, можливостей, талантів)" – XI місце, "свобода (самостійність і незалежність у судженнях і вчинках)" – XII місце).

Підрахунки відсоткових часток дали змогу визначити, що у ціннісне ядро (найвищий статус в ієрархічній структурі), на 1-5 місця, цінність "розвиток" поставили 30,2 % респондентів, "цікаву роботу" – 26,8 %, "активне, діяльне життя" – 30,5 %, "продуктивне життя" – 20,9 %, "пізнання" – 18,4 %, "творчість" – 10,2 %, "щастя інших" – 9,9 %. В цілому, на 1-5 місцях відсоткова частка вказаних вище цінностей, що стосуються професійної самореалізації, становить лише 21% від їх загальної кількості.

Серед інструментальних цінностей студенти продемонстрували байдужість до таких якостей особистості, як "освіченість (широта знань, загальна висока культура)", яка отримала лише V місце, "активність" – IX, "незалежність (можливість діяти самостійно, рішуче)" – XIV, "чуйність (турботливість)" – XVI місце, що, на нашу думку, є свідченням пасивної позиції студентства.

Аналіз термінальних цінностей виявив таку їх структуру (відповідно з першого по останнє місця): "відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати слово)", "вихованість (хороші манери)", "чесність", "життєрадісність (почуття гумору)", "освіченість (широта знань, загальна висока культура)", "сміливість у відстоюванні своїх поглядів", "самоконтроль (стриманість, самодисципліна)", "активність", "тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами)", "акуратність (охайність, вміння тримати речі в порядку, порядок у справах)", "широта поглядів (вміння зрозуміти погляди іншої людини, поважати чужі смаки, бути терпимим до думок інших)", "дисциплінованість (виконавська дисципліна, сумлінність)", "ефективність у справах (працелюбність, продуктивність праці)", "незалежність (можливість діяти самостійно, рішуче)", "раціоналізм (вміння приймати обдумані рішення)", "чуйність (турботливість)", "високі запити (високі домагання,

вимоги перед життям)", "непримиренність до своїх та чужих недоліків". Залежно від курсу рангові місця цінностей-засобів також є близькими.

У ціннісне ядро засобів (1-5 місця) цінність "освіченість" включена 32 % відсотками, "активність" – 28 %, "незалежність" – 20,6 %, "чуйність" – 18,1 %. В цілому, на 1-5 місцях відсоткова частка вказаних вище цінностей-засобів, які допомагають здійснити професійну мету, становить лише 24,7 % від їх загальної кількості.

В результаті дослідження виявилось, що із трьох блоків життєвих цінностей (професійної самореалізації; особистого життя; відношення до інших) у більшості студентів домінує блок особистого життя.

Таким чином, отримані дані дають змогу говорити про те, що модель успішного спеціаліста виступає швидше як бажане майбутнє для більшості студентів, проте докладати максимум зусиль для досягнення своєї мети вони не готові. Саме тому зростає роль відповідної організації навчальної діяльності у підготовці майбутніх фахівців.

Література:

1. Алексеева В.Г. Ценностные ориентации личности и проблема их формирования. — М.: Мысль, 1979. – 222 с.
2. Мартинюк О.Ю. Ціннісні орієнтації та проблема "професійного вигорання" практичного психолога // Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. академіка С.Д. Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х томах, том 3. – 512 с.
3. Приходько Ю. Цінності та ціннісні орієнтації керівних кадрів освіти // Освіта і управління. – 2003. – Т. 6, № 4. – С. 78-85.
4. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Редактор-составитель Д.Я. Райгородский. – Самара: Издательский Дом "БАХРАХ", 1998. – 627 с.